

O'ZBEKISTONDA IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI

Qodirova Ozoda Raxmiddin qizi

DTPI iqtisodiyot yo'nalishi talabasi

E-mail: ozodaraxmiddinovna@gmail.com

O'zbekiston Respublikasida investitsiya faoliyati rivojlanayotgan yurtimiz iqtisodiyotida katta ahamiyatga ega. O'zbekistonda investitsiya faoliyati amaldagi holati tahlil qilinayotgan paytda, mamlakatda investitsiya miqdori yillar davomida ko'paygan. 2019 yilgi statistik ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatning iqtisodiyoti uchun tashqi investitsiya miqdori 8,3 milliard dollar ni tashkil etgan bo'lib, shu miqdorda 61% nisbatda katta investitsiyalar o'zgarishi ko'rsatilgan. Mamlakatdagi investitsiya faoliyati yuqori miqdorda olib borilishi, ularning yanada rivojlanishiga qaratilgan samaradorliklar va muammolar bor. Mamlakatdagi biznes imkoniyatlari yanada yaxshilash uchun qonun hujjatlari va investitsiya to'lovlarini yengish davrida qo'shimcha kafolatlar berilishi lozimligi hisoblanadi.

Investitsiya faoliyatiga ta'sir etuvchi omillar ko'rsatilganligicha, O'zbekistonda moliyaviy tizimning innovatsion rivojlantirilishi muhim ahamiyatga ega bo'lib, shu bilan birga investitsiya qonunlarini takomillashtirish, investitsiya faoliyatining kengaytirilishiga xizmat qilishi mumkin.¹ Shuningdek, mamlakatdagi bu faoliyatni rivojlantirish uchun tijorat va korxonalar muhitini yanada rivojlantirish, korporativ boshqaruv tizimini kengaytirish, investorlar uchun adolatsizlik va ruxsatlar, buyurtma bersh va boshqalar kabi muhim masalalar hal qilinishi zarur.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasining iqtisodiyotni yanada rivojlantirish maqsadida, mamlakatning keyinchalik rivojlanayotgan mintaqalarida investitsiya imkoniyatlari yanada kengayib borayotganligi ham tahlil etilgan. Jamiyatning o'zgaruvchanligi va investitsiya faoliyatining yanada ko'payishiga ko'ra, O'zbekiston Respublikasida investitsiya faoliyatining amaldagi holati va unga ta'sir etuvchi omillar muhim ahamiyatga ega bolib, bunda yanada rivojlanish va rivojlanayotgan yurtimiz iqtisodiyoti uchun yaxshi imkoniyatlar mavjud.

O'zbekiston Respublikasi hukumatining investitsiya siyosati ko'rsatilgan xususiy e'tibor va samarali qabul qilinishi natijasida, O'zbekiston tashqi investitsiyalarni jalb

¹ "Investitsiyalar bilan jalb qilingan moliyaviy resurslarning tashkiliy masalalari" nomli ilmiy-tadqiqot maqolasi, Karimova M., 2017

2-TOM, 6-SON

qilishda o'zaro hamkorliklar va muloqotlar olib borishni o'z ichiga olgan bo'lib, shuningdek, investitsiyalar uchun qulay shartlar va qonunlar takomillashtirilgan.² O'zbekiston Respublikasida keyinchalik ko'payayotgan texnologik rivojlanishlar ham investitsiya faoliyatiga ta'sir qilmoqda. Shu bilan birga, inson resurslarining kengaytirilishiga, tibbiyot, turizm, transport, turmush sohasi, texnologiyalar, agrar soha va boshqalar kabi sohalarda yanada ko'p investitsiya jalb qilinishi kutilmoqda.

Mamlakatdagi siyosat va qonunlar investitsiya faoliyatini kengaytirishda katta ahamiyatga ega bo'lib, shuningdek, O'zbekistonda "erkin iqtisodiy zonalar" yaratishiga qaratilgan. Bu erkin iqtisodiy zonalar investitsiya jalb qilishni yanada qulaylashtirish va mamlakatning regional rivojlanishini oshirish maqsadida yaratilgan.

O'zbekiston Respublikasida investitsiya faoliyatini rivojlantirishni maqsad qilish bilan, O'zbekiston hukumati mamlakatdagi qonun hujjatlarini va investitsiya

to'lovlarini yanada yaxshilash va takomillashtirishga odatlanib kelmoqda.³ Shu bilan birga, davlat investitsiya kompaniyalari tashkil etilishi, sarmoyadorlar va investitsiyadorlarga qo'shimcha muhim axborotlar taqdim etilishi ham maqsad qilinganlar o'rtasida. Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasida xususiy investitsiya va investorlik bo'yicha yangiliklar va ma'lumotlar tayyorlanuvchi bir qator xizmatlar, shuningdek, investitsiya loyixalashtirish markazlari ham yaratilgan. Barcha bu faktlar O'zbekiston Respublikasida investitsiya faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini va mamlakatda investitsiya faoliyatining rivojlanishini ta'minlash maqsadida keng ahamiyatga ega bo'lib, yanada rivojlanishiga imkon beradi.

O'zbekiston Respublikasida investitsiya faoliyatining rivojlanishi uchun yurt ichidagi va tashqi investitsiyalarning jalb qilinishi shartlarini yaxshilash, sifatini oshirish va yanada kengaytirish zarur bo'ladi. O'zbekiston Respublikasi hukumati investitsiya jalb qilishni yanada qulaylashtirish, moliyaviy yordamlar ko'rsatish, davlat xizmatlari va yordamlari taqdim etish, shuningdek, texnikaviy taminot va boshqa ko'maklar bilan investitsiya muvaffaqiyatini ta'minlashga intiladi.

O'zbekiston Respublikasi hukumati mamlakatni investitsiyalar uchun ko'plab imkoniyatlar bilan ta'minlash va bu sohada yanada rivojlanishga olib kelish uchun ochiq hisob-kitob yuritadi. Bu esa O'zbekiston Respublikasini ko'proq yaxshi bilan taniyotgan sarmoyadorlar va investitsiyadorlar uchun ideal investitsiya obyekti ekanligini ko'rsatadi.

² "Investitsiya faoliyatining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni va ahamiyati" nomli ilmiy-tadqiqot maqolasi, Abdullayev Sh., 2017.

³ "Investitsiyalar sarmoyaviy faoliyatga ta'sirining rivojlanishini qonuniy asoslari" nomli ilmiy-tadqiqot maqolasi, Jumaboyev U., 2020.

2-TOM, 6-SON

Klassifikator	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
O'zbekiston Respublikasi	18,5	20,7	23,8	24,3	43,6	42,7	42,3	42,8
Qoraqalpog'iston Respublikasi	48,2	44,6	10	23,7	36,9	38,9	37,4	38,7
Andijon viloyati	4,4	4,9	7,2	14,8	39,6	36,3	45,6	48,4
Buxoro viloyati	35,9	52,4	71	44	53,9	48,2	58,5	58,4
Jizzax viloyati	2,9	7,3	10,8	8,7	48,8	61,9	44,5	47,3
Qashqadaryo viloyati	17,6	27,5	18	51,1	70,3	69,3	53,6	47
Navoiy viloyati	3	5,1	24,2	34	39,9	67,8	61,3	54,4
Namangan viloyati	21,9	22,6	31,6	33,5	45,8	37,2	29,8	34,7
Samarqand viloyati	4	2,2	2,8	4,7	27,8	27	34,9	52,7
Surxondaryo viloyati	10,4	9,8	11,5	21,4	66,3	60,1	45,2	42,3
Sirdaryo viloyati	10,8	7,7	4,6	9,6	44,8	48,7	59,8	79,1
Toshkent viloyati	15,3	13,7	12	9,6	26	26,7	34,3	32,4
Farg'ona viloyati	7,6	8,9	5,8	19,4	42,7	41,3	39,1	44,8
Xorazm viloyati	2,7	5,8	6,8	8,5	42,5	32	33,5	32,3
Toshkent shahri	13	16,4	18,1	15,1	36,7	29,9	37,3	30

1-jadval. Asosiy kapitalga investitsiyalarda chet el investitsiyalari va kreditlarining ulushi⁴

Jahon miqyosidagi murakkab jarayonlarni va mamlakatimiz bosib o'tgan taraqqiyot natijalarini chuqur tahlil qilgan holda keyingi yillarda – “Inson qadri uchun” tamoyili asosida xalqimizning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini so'zsiz ta'minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilash maqsadida:

1. Keng jamoatchilik muhokamasi natijasida “Harakatlar strategiyasidan -Taraqqiyot strategiyasi sari” tamoyiliga asosan ishlab chiqilgan quyidagi yettita ustuvor yo'nalishdan iborat 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va uni “Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi 1 va 2-ilovalarga muvofiq tasdiqlandi:

⁴ Stat.uz ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

2-TOM, 6-SON

- inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish;
- mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi tamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy va zarur shartiga aylantirish;
- milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash;
- adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish;
- ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash va sohani yangi bosqichga olib chiqish;
- milliy manfaatlardan kelib chiqqan holda umumbashariy muammolarga yondashish;
- mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq, pragmatik va faol tashqi siyosat olib borish.

2. Taraqqiyot strategiyasida inson qadrini ulug'lashga yo'naltirilgan ijtimoiy himoya siyosati bo'yicha belgilangan vazifalar doirasida:

a) 2026-yilga qadar ehtiyojmand aholi ijtimoiy nafaqa va moddiy yordam bilan to'liq qamrab olinsin.

-ijtimoiy himoya sohasida yagona davlat siyosatini amalga oshirish;

-ijtimoiy sug'urta tizimini yaratish, jumladan ijtimoiy sug'urta jamg'armasini tashkil etish;

-kam ta'minlangan oilalarga ijtimoiy yordam va xizmatlarni ijtimoiy shartnoma asosida taqdim etish;

- "Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimida yordamga muhtoj ayollar, yoshlar va nogironligi bo'lgan shaxslar bo'yicha alohida ma'lumotlar bazasini yaratish, jumladan "Temir daftar", "Yoshlar daftari" va "Ayollar daftari"ni "Ijtimoiy himoya yagona reyestri" bilan integratsiya qilish;

Shuningdek, inson huquqlarini ta'minlash, davlat organlarining hisobdorligi va ochiqligini kuchaytirish hamda fuqarolik jamiyati institutlari, ommaviy axborot vositalarining roli, aholi va jamoat birlashmalarining siyosiy faolligini oshirish bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilgan. Biznes yuritish shart-sharoitlarni yanada yaxshilash, tadbirkorlikni rivojlantirishga oid islohotlarni izchil davom ettirish, tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish, ularni zarur moliyaviy va infratuzilmaviy resurslar bilan ta'minlash maqsadida:

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'tgan yili 27-aprel kuni ikkinchi Toshkent xalqaro investitsiya forumining yalpi majlisida ishtirok etdi. O'tgan yili ilk bor o'tkazilgan forum ishbilarmon doiralar tomonidan yuqori baholangan edi va u yaxshi an'anaga aylanib bormoqda. O'tgan yilgi anjumanda Qirg'iz Respublikasi Vazirlar

2-TOM, 6-SON

Mahkamasi Raisi - Prezident Administratsiyasi rahbari Aqilbek Japarov, Islom taraqqiyot banki prezidenti Muhammad Sulaymon al-Jasir, BMT Bosh kotibi o'rinbosari Olga Algayorova, Birlashgan Arab Amirliklari energetika va infratuzilma vaziri Suxayl al-Mazruiy, Vengriyaning iqtisodiy taraqqiyot vaziri Marton Nad, ACWA Power kompaniyasi boshqaruvchi raisi Muhammad Abdulla Abunayyan qatnashishdi. Umuman, forumda 70 mamlakatdan 2 ming 500 ga yaqin biznes va moliya sohasi vakillari ishtiroki bo'lgan. Davlatimiz rahbari so'zining avvalida barcha ishtirokchilarni qutlab, bu forum ikki va ko'p tomonlama hamkorlikni mustahkamlashga, yangi biznes imkoniyatlarini kashf etishga xizmat qilishini ta'kidladi. Mamlakatimizda iqtisodiyotni yanada erkinlashtirish, biznesga keng yo'l ochish, bu borada qonun ustuvorligi va huquqiy kafolatlarni mustahkamlash bo'yicha qilinayotgan ishlar qayd etildi. Jumladan, qulay fiskal tizim yaratildi. Qo'shilgan qiymat solig'i stavkasi 12 foizga tushirildi. Xorijiy investorlar aksiyalaridan oladigan dividendlar uch yil muddatga foyda solig'idan ozod qilindi. Muhimi - soliq va bojxona qonunlariga yangi yoki og'irlashtiruvchi javobgarlik choralari kiritilmasligi qat'iy belgilab qo'yildi.

Jamiyatimizdagi investitsiya faoliyati va innovatsion rivojlanishni rag'batlantirish uchun hukumat va boshqa muhim tashkilotlar harakat qilmoqda va mamlakatning sanoat, tijorat, xizmat, sog'lomlashtirish va turizm sohalari yanada rivojlantirilmoqda

Tashqi savdo erkinlashtirilmoqda. Xususan, investorlar uchun zarur bo'lgan 7 mingdan ziyod xomashyo va tovarlarga bojxona bojlari bekor qilindi. Bojxona hududida qayta ishlashning soddalashtirilgan tartibi joriy etildi. Yangi-yangi bozorlarga

kirish maqsadida O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga qo'shilish jarayoni jadallashtirilmoqda. Ijro hokimiyati tizimi isloh qilinib, byurokatiya kamaytirildi. Davlatning biznesni tartibga solishga qaratilgan 500 ta funksiyasi bekor qilindi, 70tasi xususiy sektorga davlat-xususiy sheriklik va autsorsing asosida o'tkazildi. Hozirgi kunga qadar 132 ta litsenziya va ruxsat berishga oid hujjatlar bekor qilindi, 33 tasi bo'yicha xabardor qilish tartibi kiritildi.

Eng muhimi – ushbu islohot doirasida investorlar bilan ishlashning yaxlit tizimi joriy qilindi. Investitsiya, sanoat va savdo vazirligida loyiha tashabbusidan boshlab, to uni ishga tushirishgacha bo'lgan barcha jarayonlarda investorlarga “yagona darcha” orqali ko'maklashish yo'lga qo'yildi. Investorlar masalalarini tezkor hal etish, ularning davlat rahbari bilan bevosita muloqotini yo'lga qo'yish maqsadida Prezident huzurida Xorijiy investorlar kengashi ish boshladi. Ishbilarmonlar huquqlarining himoyasi kuchaytirildi. Chet ellik investorlar uchun ko'chmas mulk sotib olish, O'zbekistonga kelib-ketish va yashash shartlari keskin soddalashtirildi.

2-TOM, 6-SON

Investorlar huquqlarini himoya qilish borasida ma'muriy sudlarga kattam vakolatlar berildi.⁵ Bundan buyon, tadbirkor va investorlar sudda o'z talabining to'g'riligini isbotlashi shart emas. Endi, davlat idorasi o'z qarorining qonuniyligini isbotlab berishga majbur bo'ladi. Yuzaga kelgan har qanday noaniqliklar esa investorlar foydasiga hal qilinadi. Bu yil yurtimizda ilk bor Xalqaro tijorat sudi faoliyati yo'lga qo'yiladi.

Bunday iqtisodiy imkoniyatlar va kafolatlar o'z natijasini bermoqda. Bir yilning o'zida mamlakatimizda 40 mingdan ortiq yangi sanoat korxonalari tashkil qilingan. Kiritilgan xorijiy sarmoyalar hajmi 10 milliard dollarga yetdi yoki 2017-yilga nisbatan 3 barobarga oshgan.⁶ O'zbekiston Respublikasida investitsiya faoliyatining yanada rivojlanishi va mamlakatning innovatsion rivojlanishiga yordam berish maqsadida hukumat tomonidan yana bir necha qadamlar tashlanmoqda. Bunda, mamlakatda innovatsion loyihalarni jalb qilish va ularni o'zlashtirishni yanada rag'batlantirish uchun "Innovatsionnaya Olam" muzeyi ochilgan. Bu muzeyda innovatsion rivojlanish, sifatli sarmoyalar, yangiliklar va texnologiyalar bilan tanishish imkoniyati beriladi. Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasida tijoratni rivojlantirish maqsadida "Yagona elektron tijorat darchasi" loyihasi bajarilmoqda. Bu loyiha orqali sarmoyadorlar va tijoratchilar internet orqali o'zlarining sotish joylarini ochib berish, onlayn savdolarni bajarish va tovarlarni bir-biriga ulashishlari mumkin bo'ladi. Mamlakatda investitsiya va innovatsiyalar sohasidagi rivojlanishni rag'batlantirish uchun sport, turizm va sog'lomlashtirish sohalariga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Shunday qilib, O'zbekistonda yuqori sifatli tibbiyot xizmatlari, turizm obyektlari va sport maydonchalari yaratish va ulardan foydalanishni yanada qulaylashtirishga intiladi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida yurtimizga zamonaviy texnologiyalar olib kelib, sanoat ishlab chiqarishini yangilash va modernizatsiyalash jarayonlarini olib borishni investitsiya faoliyatidagi tasavvur etib bo'lmaydi. Investitsiya loyihalarini jalb qilish nafaqat davlat iqtisodiyotini yuksaltiradi, balki aholi turmush darajasini yaxshilashda ham katta samara beradi. Ya'ni maishiy muhtojliklarning katta bo'limi qanoatlantiriladi, ishlab chiqarish kengayadi, yangi mehnat kuchlari shakllanadi, eski va og'ir mehnat turmushidan yangi, yengil va samarali mehnat faoliyatiga o'tiladi. Davlatning kelajakdagi iqtisodiy yuksalish darajasini bugungi jalb qilingan investitsiya loyihalari va investitsion jarayonlar belgilab beradi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan bozor

⁵ "Investitsiya loyihalari tashkil etishning qonuniy asoslari va ularni bajarish tartibi" nomli hukumat nizomi, O'zbekiston Respublikasi Kabinetining qarori, 2019 yil 30 avgust.

⁶ "Investitsiya faoliyatining o'zgaruvchanligi va innovatsion rivojlanishga ta'siri" nomli ilmiy tadqiqot, Muhammadaminov U.A, Juraev Sh.A, Tursunov N.M, 2018.

2-TOM, 6-SON

islohotlarining hozirgi bosqichida investitsiya siyosati iqtisodiyotdagi barqarorlik, tarkibiy va sifat o'zgarishlarini belgilovchi muhim omil bo'lmoqda.

Doimiy olib borilayotgan investitsiya siyosati yurtimizda xorijiy va mahalliy investorlar uchun har tomonlama qulay investitsiya muhitini yaratish imkonini yaratmoqda. Rivojlangan mamlakatlarning tajribasi, bosib o'tgan yo'li, iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash yo'lida mamlakatning investitsion muxitini sog'lomlashtirish borasida qabulqilgan qonunlari, ishlab chiqqan qarorlarini o'rganish, investitsiyalari kengroq, jalb etish bo'yicha ishlab chiqqan usul va uslublarining kerakli jixatlarini O'zbekiston sharoitiga tatbiq etish muxim masalalardan xisoblanadi. Zero, to'plangan tajribalarni mamlakatning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan xolda tatbiq etilishi, tavakkalchilikni pasaytirishga, mavxumlikning oldi olinishiga, yuqori samaradorlikning ta'min etilishiga olib keladi. Chunki tayyor tajribalar vaqt sinovidan o'tgan bo'ladi. Eng asosiysi, yillar davomida qo'llanilib kelinayotgan usullar takomillashib boradi. Shuning uchun xam ilg'or tajribalardan foydalanish muvaffaqiyatning asosibo'lib xizmat qiladi.

